

УДК 336

Корнєва Н.О.

*доцент кафедри фінансів та кредиту,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського***ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ****FORECASTING OF FINANCIAL STATEMENTS
UNDER FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS****АНОТАЦІЯ**

У статті зроблена спроба дослідити прояви фінансово-економічної кризи в Україні, вивчити теоретичне обґрунтування та надати певні рекомендації щодо прогнозування фінансової звітності підприємства в умовах кризи.

Ключові слова: фінансово-економічна криза, фінансова звітність, прогнозування, антикризове управління.

АННОТАЦИЯ

В статье сделана попытка исследовать проявления финансово-экономического кризиса в Украине, изучить теоретическое обоснование и предоставить определенные рекомендации по прогнозированию финансовой отчетности предприятия в условиях кризиса.

Ключевые слова: финансово-экономический кризис, финансовая отчетность, прогнозирование, антикризисное управление.

ANNOTATION

The article attempts to explore the manifestations of financial crisis in Ukraine, to study theoretical ground and provide some recommendations for forecasting of financial statements in conditions of crisis.

Key words: financial crisis, financial statements, forecasting, crisis management.

Вступ. Все частіше ми чуємо слово-сполучення «фінансова криза», яка є досить важливою проблемою глобального рівня. Зараз спостерігаємо її масштаби та руйнівні наслідки для економічного, політичного та соціального життя країн. Світова економічна криза сприяє прояву всіх проблем, що були накопичені в українській економіці протягом останніх двох десятиріч, і в першу чергу, продовження низхідної динаміки переважної більшості макроекономічних показників. За таких умов особливу увагу потрібно приділяти розробці антикризової стратегії. Для цього необхідно користуватися даними фінансової звітності, показники якої потребують постійного коригування та

прогнозування. Визначення майбутнього значення показників дає можливість окреслити прогнозний простір, який заповнюється шляхом деталізації попередньо визначених параметрів. У цьому контексті важливе значення має складання проекрованої фінансової звітності, оскільки на її основі можна оцінити очікувані фінансові результати й обґрунтувати потреби й фінансуванні бізнесу на майбутні періоди.

Аналіз дослідження останніх публікацій. Досить широкий спектр поглядів на різні аспекти антикризового управління підприємством та прогнозування звітності представлені у працях учених-економістів Є.Ф. Бріггема, І.О. Бланка, І. Ансоффа, С. Беляєва, А. Градова, П. Друкера, М. Мескона, Є. Мінаєва, Н. Родіонової, А. Томпсона, Н. Уткіна, Р. Фостера, Г. Хейла, Й. Шумпетера.

Серед українських економістів, які досліджували і досліджують дану проблему, варто відзначити таких учених, як М. Білик, М. Бойко, В. Василенко, Л. Кальніченко, А. Колос, Л. Лігоненко, В. Савчук, О. Терещенко, Н. Туленков та ін.

Постановка завдання. Економічний розвиток підприємства полягає в його динамічній гармонії росту й стійкості. На думку Р. Ансоффа [1, с. 306], «розвиток – це питання не стільки того, що є, скільки того, що може бути зроблено з тим, що є».

Сьогодні світова економіка в процесі розвитку переживає фінансово-економічну кризу. У сформованих умовах ринку в Україні також відбуваються значні зміни, коли успішний розвиток підприємства залежать від розробленої стратегії і методів її впровадження. Об'єктивні умови жор-

сткої конкуренції, що пов'язані з активним впровадженням ринкових механізмів в управлінні підприємницької діяльністю суб'єктів господарювання. Вимагають, перш за все, підтримання високої власної конкурентної позиції. За цих обставин значно зростає попит на фінансову інформацію. Саме інформаційне забезпечення в процесах управління підвищує увагу до бухгалтерської фінансової звітності як основного джерела інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, а також результати його виробничо-господарської діяльності за звітний період. В умовах наростання економічної кризи в Україні вітчизняні підприємства формують новий підхід до системи управління взагалі та антикризового зокрема. На нашу думку, антикризовим управлінням підприємством можна вважати особливу систему, що відрізняється комплексним і стратегічним характером та має здатність повністю усувати тимчасові утруднення, зафіксовані в роботі підприємств. Передусім, пропонуємо виділити основні принципи, на яких повинна ґрунтуватися система антикризового управління [4, с. 80]:

- рання діагностика кризових явищ у фінансовій діяльності підприємства;
- терміновість реагування на різні кризові явища;
- адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його фінансовому добробуту;
- повна реалізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи.

Основними напрямками антикризового управління на рівні підприємства вважаємо:

- постійний моніторинг фінансового стану підприємства;
- скорочення витрат підприємства;
- підвищення продуктивності праці, посилення мотивації персоналу;
- залучення коштів засновників;
- прогнозування фінансової звітності;
- розробка нової управлінської та фінансової стратегій.

У статті в основу прогнозування фінансової звітності покладено методики, які описано у працях Є.Ф. Брігхема [3, с. 699], І.О. Бланка [2, с. 326], В.В. Ковальова [5, с. 86] та інших фахівців у галузі ана-

лізу та прогнозування діяльності підприємств.

Результати. Запорукою успішності будь-якого бізнесу є передбачення майбутнього фінансового стану підприємства, визначення очікуваного розміру його фінансування. Майбутня діяльність підприємства може бути забезпечена шляхом розробки прогнозних фінансових документів – проектів майбутніх звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів та бухгалтерського балансу. Прогнозовані звіти про фінансові результати та грошові потоки це робочий план для всього підприємства в цілому, а прогнозний бухгалтерський баланс, на нашу думку, відображає сумарний вплив передбачуваних управлінських рішень на фінансовий стан підприємства. Розробка прогнозних фінансових звітів – це складний процес фінансового прогнозування, що має включати в себе, як ми вважаємо, складання таких бюджетів та фінансових звітів:

- бюджетів поточної діяльності;
- грошового бюджету;
- прогнозних фінансових звітів.

Складові частини фінансового прогнозування тісно пов'язані між собою, оскільки будуються на основі одного і того ж комплексу вихідних положень. Схема складання прогнозних фінансових звітів, що наведена на рис. 1, показує, як різноманітні бюджети поточної діяльності зливаються в єдиний консолідований грошовий бюджет. Це злиття, в свою чергу, підкріплюється конкретними даними з інвестиційного і фінансового планів (верх схеми). Таким чином, прогнозована фінансова звітність – всеохоплюючий вираз очікуваного стану підприємства.

Наведена нами система є основою визначення методичних підходів до прогнозування фінансових звітів, що передбачає наступні етапи (рис. 2):

Етап 1. Прогноз Звіту про фінансові результати

У ході цього етапу прогнозується Звіт про фінансові результати на поточний рік для того, щоб отримати суму нерозподілених прибутків підприємства протягом року. Головна мета цієї частини прогнозу – визначення величини прибутку, який одержить підприємство і потім утримує його протягом планового року.

На цьому етапі підприємство повинно враховувати бюджет доходів та витрат на прогностний період з їх розподілом за видами діяльності та за структурними підрозділами підприємства; загальні бюджети доходів та витрат; розрахунок фінансових показників на основі прогностного Звіту про фінансові результати та їх співставлення з очікуваними значеннями.

Етап 2. Прогнозування Звіту про рух грошових коштів

Послідовність формування цього звіту передбачає [5]:

- розмежування надходжень та видатків грошових коштів за видами діяльності підприємства;
- визначення розміру мінімального залишку грошових коштів;
- встановлення часу виникнення грошових надходжень та видатків;
- формування надходжень (видатків) грошових коштів на основі загального бюджету доходів (витрат) підприємства;
- координація за часом графіку надходжень і видатків грошових коштів;
- координація надходжень і видатків грошових коштів на основі фінансового та інвестиційного планів;

- узагальнення прогностних надходжень і видатків грошових коштів в прогностному грошовому бюджеті який являє собою прогностний звіт про рух грошових коштів;

- співставлення суми загального прогностного надходження чи видатку грошових коштів з сумою прогностного прибутку підприємства.

Етап 3. Прогнозування Балансу

Згідно з методикою Є.Ф. Бріггема [3, с. 705], прогнозування балансу починається з припущення, що виробничі активи підприємства у перед прогностному році використовуються максимально, тобто для збільшення доходів від реалізації продукції кожна стаття активу балансу має відповідно збільшитися. На нашу думку, таке припущення є мало ймовірним. Частіше виникають ситуації, коли досягнутий підприємством обсяг діяльності є меншим за його виробничий потенціал. Не можна також погодитися з Є.Ф.Бріггемом відносно того, що зміна доходу спричиняє однакову зміну всіх видів активів, навіть якщо у перед прогностному році виробничі потужності використовувались з максимальною

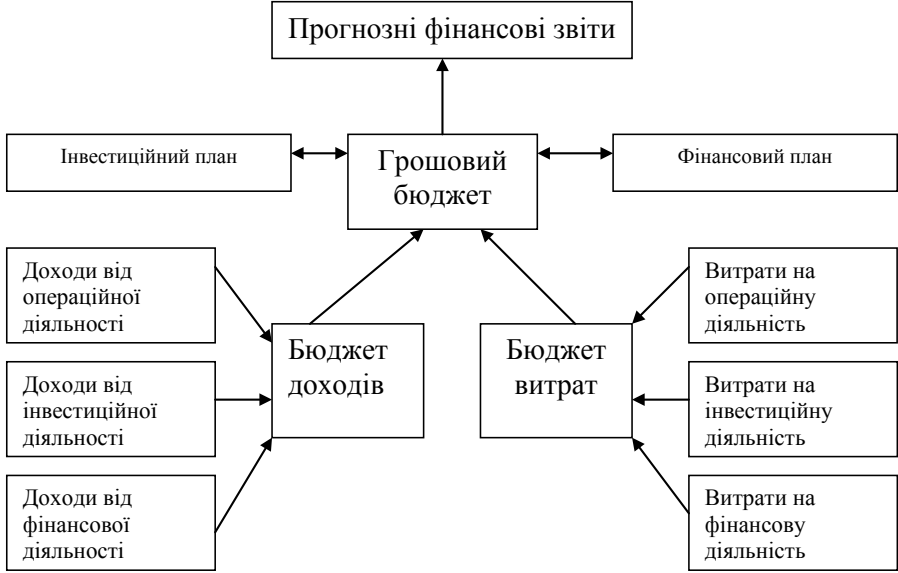

Рис. 1. Система прогнозування фінансових звітів [6]

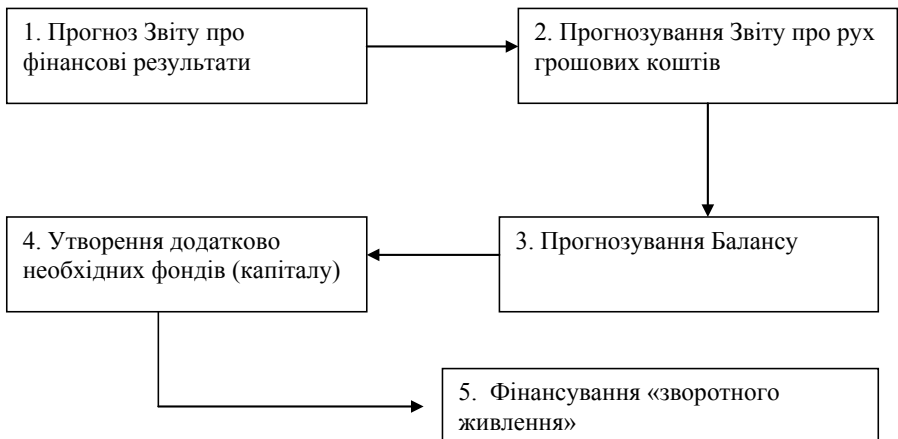

Рис. 2. Етапи прогнозування фінансової звітності [авторська схема]

ефективністю [3, с. 703]. Певною мірою твердження, про необхідність зростання активів пропорційно росту доходу від реалізації продукції можна вважати правомірним стосовно оборотних активів. Насправді, збільшення продажу призводить до накопичення дебіторської заборгованості, зростає потреба у готівкових коштах, збільшуються запаси товарів, матеріалів тощо. Що ж до основних засобів, то забезпечення прогнозованого приросту доходу від реалізації необов'язково потребує адекватного збільшення цієї статті активу балансу.

Отже, при складанні проектного Балансу статті доцільно класифікувати на:

- автоматично утворені (необоротні активи без довгострокових фінансових інвестицій, оборотні активи, витрати майбутніх періодів, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів);

- регульовані (довгострокові фінансові інвестиції, власний капітал без нерозподіленого прибутку, що утворюються за рахунок додавання доповнення до нерозподіленого прибутку, забезпечення наступних витрат і платежів та довгострокові зобов'язання).

Величина нерозподіленого прибутку визначається на рівні розроблення звіту про фінансові результати і додається до відповідної статті пасиву прогнозного балансу. Будь-яка нестача джерел коштів має бути покрита шляхом утворення додаткових зовнішніх джерел за рахунок отримання позик, емісії тощо.

Етап 4. Утворення додатково необхідних фондів (капіталу)

У загальному вигляді фінансові потреби підприємства в умовах збільшення обсягів виробництва і доходу від реалізації продукції можна прогнозувати за формулою, запропонованою Є.Ф. Брігхемом [3, с. 711]. Додатково необхідний капітал визначається як різниця між необхідним збільшенням активів і сумою автоматично зростаючих пасивів та збільшення нерозподіленого прибутку.

Нами пропонується підприємству свої рішення щодо джерел фінансування ґрунтувати на кількох факторах, що включають:

- цільову структуру капіталу підприємства;

- вплив короткострокових позичок на поточний коефіцієнт підприємства;

- умови, що склалися на ринку боргових зобов'язань та акціонерного капіталу;

- обмеження, притаманні борговим договором, що накладаються підприємством.

Етап 5. Фінансування «зворотного живлення»

Є.Ф. Брігхем визначає «зворотне живлення» як результат проведення дій із фінансування зростання активів, що впливає на Звіт про фінансові результати і Баланс. Отримані кошти з зовнішніх джерел для фінансування нових активів створюють додаткові витрати, які мають бути відображені у Звіті про фінансові результати та які занижують первісне прогнозування доповненнями до нерозподіленого прибутку.

Отже, використання запропонованої послідовності прогнозування фінансової звітності, на нашу думку, дозволить вітчизняним підприємствам завчасно виявляти і попереджувати кризу, що дасть змогу уникнути банкрутства.

Також, можна погодитися з твердженням В.В. Ковальова про використання економіко-математичних моделей для прогнозування фінансової звітності. Існують два напрями прогнозування звітних показників підприємства, які, на нашу думку, доцільно використовувати на підприємствах [5].

1. Прогнозування статей звітності, враховуючи тенденції зміни основного показника, що найкраще характеризує діяльність підприємства (формальний підхід).

2. Прогнозування статей звітності, враховуючи динаміку кожної статті та взаємозв'язків між ними.

Нами запропоновано змішаний підхід до прогнозування статей звітності, виходячи з тенденції зміни основного показника (доходу від реалізації), з подальшим коригуванням отриманих результатів, враховуючи динаміку окремих статей та взаємозв'язків між ними. Такий підхід, з одного боку, запобігає численним помилкам при застосуванні першого напрямку, а з іншого – дає змогу на першому етапі побудови моделей фі-

нансових звітів уникнути зайвої деталізації звітних статей.

Методика прогнозування доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ґрунтується на прийнятті положення, що більшість статей фінансової звітності змінюється пропорційно темпу приросту доходу від реалізації. Саме про це говорить В.В. Ковальов [5, с. 132], значно розширюючи прийняте Є.Ф. Брігхемом припущення щодо наявності прямого зв'язку між доходом та окремими статтями Звіту про фінансові результати і Балансу [3, с. 708].

Звичайно, припущення В.В. Ковальова також вважаємо умовним, але саме воно дає змогу зробити наступний крок: на основі твердження про прямо пропорційну зміну всіх абсолютних величин звітних показників визначаються відносні показники для оцінки фінансового стану підприємства.

Висновки. В умовах наростання в Україні економічної кризи вітчизняні підприємства потребують відповідних методик та інструментів антикризового управління, тобто системи, яка має комплексний характер, націлена на оперативне виявлення ознак кризи в майбутньому. Одним із осно-

вних напрямків такого управління підприємством вважаємо прогнозування фінансової звітності підприємства, що за сучасних умов господарювання відіграє важливу роль. Враховуючи досвід вітчизняних та зарубіжних вчених, був запропонований метод прогнозування звітності, що включає в себе п'ять етапів, які, на нашу думку, спрямовані на підвищення рівня фінансової стратегії підприємства. Складання прогнозованої звітності забезпечить керівників підприємства базовим прогнозом, який в умовах фінансово-економічної нестабільності може бути лише короткостроковим.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ансофф І. Стратегическое управление / І. Ансофф. Пер. с англ. – М.: Экономика, 2005. – 460 с.
2. Бланк І.А. Финансовый менеджмент: Учеб. курс. / І.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2009. – 528 с.
3. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф. Брігхем. Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
4. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи. / Під кер. Жаліло Я.А., Бабанін О.С. та ін. – К.: НІСД. – 2009. – 142 с.
5. Ковалев В.В. Финансы предприятий / В.В. Ковалев [Учебник]. – М.: Проспект, 2003. – 252 с.